

Minu elus on olnud kaks pöördepunkti, mis muutsid kõike. Need olid hetked, kui kõik oleks võinud minna hoopis teisiti. Hetked, kui pidin tegema valiku.

Esimene oli siis, kui seisin pärast järjekordset masendavat koolipäeva oma klassijuhataja proua De Winteri palge ees. Olin jälle käitunud trotslikult ja ootasin väljaviskamist, sest mulle oli juba ammu öeldud, et „veel mõni temp ja lendad välja”. Aga seda ei juhtunud.

Selle asemel ütles õpetaja kummalise rõhuga: „Madeleine, sa ei tohi lasta kodusel olukorral oma tulevikku ära rikkuda. Sa oled taibukas – sul on võimeid, millest sul endal pole aimugi. Nende arendamine sõltub sinust, aga nüüd on sul selleks jäänud ainult üks võimalus. Ma saan sind aidata. Kas lubad mul seda teha?”

Mitte keegi polnud mulle varem abi pakkunud. Tundsingi mingit sisemist hingevärinat, aga umbusk ja kahtlused ei taha ju kaduda.

Õpetaja lausus vaikselt: „Ma saan sind aidata. See on viimane võimalus, Madeleine. Jah või ei?”

Ei ühtki sõna. Olin lõksus omaenda kätega ehitatud vanglas.

„Jah või ei?”

Hingasin sügavalt sisse ja ütlesin: „Jah.”

Õpetaja ulatas mulle raamatu, märkmiku ja kaks pastakat.

„Alustame vanast Egiptusest. Loe läbi kaks esimest peatükki ja kuues peatükk. Sa pead õppima infot vastu võtma, loetust aru saama, seda töötlemata ja edastama. Pead 1500 sõnaga kirjeldama Maati täpset olemust. Reedeks.”

„Kas see on karistus?”

„Ei, Madeleine. See on võimalus.”

„Aga ... te ju teate, et ma ei saa neid koju viia.”

„Võid minna kooli raamatukogusse ja jätta oma asjad sinna. Preili Hughes ootab sind.”

See oli esimene hetk.

Teine hetk tuli kümme aastat hiljem. Sain täiesti ootamatult e-kirja:

Kallis Madeleine!

Kindlasti sind üllatab, et sulle kirjutan, aga pean ütleva, et olen jälginud sinu karjääri suure huvi ja teatud uhkusega sellest saadik, kui sa lõpetasid Thirski ülikooli. Soovin sulle õnne Thirskile au tegevate akadeemiliste saavutuste puhul, doktor Maxwell! Endiste õpilaste edu pakub õpetajale alati rahuldust, iseäranis aga sellise õpilase oma, kes on end üles töötanud läbi suurte raskuste ning kellele võin nüüd kirjutada tööpakkumisest, mis minu arvates peaks sinugi meeletult olema erakordselt huvipakkuv.

Thirskis veedetud ajast oled sa kindlasti teadlik teisestki sealsest teadusasutusest – Saint Mary ajaloouringute instituudist – ehk asutusest, mis minu arvates peaks pakkuma huvi igaiühele, kes nagu sinagi eelistab mitte nii väga korraldatud elu. Sealne töö kaldub rohkem ajaloouringute praktilisse suunda. See on kõik, mida saan praegu öelda.

Instituut pole kuigi kaugel Rushfordist, kus ma nüüd elan, ja töövestlused toimuvad järgmise kuu neljandal päeval. Kas

oled huvitatud? Mulle tundub, et see oleks just midagi sulle ja seetõttu loodan, et kaalud seda võimalust. Sinu senised uurimisretked ja arheoloogiaalased kogemused seavad su eelisolukorda ja ma usun tõepoolest, et oled just niisugune inimene, keda seal otsitakse.

Palk on vilets ja töötingimused veelgi hullemad, aga see on suurepärane töökoht – seal on juba mitu andekat inimest. Kui oled huvitatud, klõpsa allolevat linki ja lepi kokku võimaliku töövestluse asjus.

Palun ära lase seda võimalust käest. Ma tean, sa oled alati unistanud töötada välismaal, aga arvestades väljavaadet, et Ameerika võib oma piirid jälle sulgeda ja Euroopa Liit lõhened, võib olla õige aeg mõelda veidi paiksemale eluviisile.

*Parimate soovidega
Sibyl De Winter*

Olen alati öelnud, et minu tõeline elu algas päeval, mil astusin sisse Saint Mary instituudi väravast, mille kõrval olevalt sildilt võis lugeda:

THIRSKI ÜLIKOOL
SAINT MARY AJALOOUURINGUTE INSTITUUT
DIREKTOR DR EDWARD G. BAIRSTOW
BA MA PHD FRHS

Andsin uksekella ja üks hääl vastas: „Kuidas saan teid aidata, preili?”

„Minu nimi on Maxwell. Mul on kella kaheks kokku lepitud kohtumine doktor Bairstow’ga.”

„Tulge teed mööda otse edasi ja peauksest sisse. Te ei saa ära eksida.”

Veidi liiga optimistlikult arvatud, mõtlesin. Olen korra lihtsalt trepikojaski ära eksinud.

Peaukse juures panin oma nime kirja ja siis juhatas vormiriietuses valvur, mis oli haridusasutuse kohta pisut ebaharilik, mind viisakalt edasi. Andsin endast parima, et jätta kahjutut muljet, ja nähtavasti läks see korda, sest ta viis mu läbi vestibüüli suurde halli. Seal seisis mind oodanud proua De Winter, kes ei olnud sugugi teistsugune kui toona, kui ta mu Thirskist ellu saatis. Päeval, mil pääsesin perekonnaelust, sellest saatana leiutisest.

Naeratasime ja surusime kätt.

„Kas tahad teha enne töövestlust ringkäigu?“

„Te töötate siin?“

„Teen vahel natuke üht-teist. Tegelen näiteks uute töötajate värbamisega. Palun siia.“

Maja oli hiigelsuur. Kõmiseva kajaga keskne hall oli osa keskaegsete kitsaste akendega esialgsest hoonest. Kaugemas otsas oli kümne kitsa astme ja kaunistustega tammepuust trepp, mille laialt mademelt suundusid vasakule ja paremale harutrepid kogu halli neljast küljest ümbritsevale rõdule.

Sellelt rõdult viisid ukсед paljudesse ruumidesse. Avatud uste kaudu võisin näha töötube, mis olid täis rõivaid ja muud kraami. Inimesed ruttasid toimekalt ringi, süles riidekuhi ja suus hulk nööpnõelu. Riidepuudel ja rätsepamannekeenidel rippusid pooleliolevad õmblustööd. Ruumid olid valgusküllased, täis päikesevalgust ja jutuvada.

„Täidame palju filmitegijate ja televisiooni tellimusi,“ selgitas õmblustöökoja juhataja proua Enderby, väike ja ümar, armsa naeratusena naine. „Vahel küsivad nad ainult ajalooliste riietusesemete kohta nõu ning me saadame neile vajalike kostüümide detaile ja materjale, aga mõnikord teeme need ka valmis. See siin näiteks on mõeldud ajaloolise loo

jaoks Charles II elust ja restauratsioonist. Ilmselt hulk paljaid rindu ja palju seksi, aga mina olen alati olnud arvamusel, et Charles II on vägagi alahinnatud valitseja. See kleit on Nell Gwynnile tema oranži perioodi ajaks ja see prantslannast lipaka Louise de Kérouaille'i jaoks."

„Väga kena," ütlesin leebelt, püüdes kangast mitte puudutada. „Detailid on suurepärased. Kahjuks on see minu jaoks pisut liiga modernne."

„Doktor Maxwelli eriala on antiikajalugu," tähendas proua De Winter. Vabandavalt, nagu mulle tundus.

„Oh heldeke," ohkas proua Enderby. „Noh, ega selles ju midagi halba ole. Meil on siin muidugi muudki riidekraami ning toogasid ja tuunikaid, aga ikkagi ..." Ta innukus hääbus. Ilmselt olin valmistanud talle pettumuse.

Edasi läksime kõrvaltuppa professor Rapsoni juurde, kes oli uurimis- ja arendusosakonna juhataja. Tema oli nii tüüpiliselt ekstsentriline professor, et pidasin teda esialgu pisut napakaks. Ülimalt pikk ja ülimalt kõhn, Einsteini juukse-pahmakaga, tema suur nokataoline nina meenutas mulle aga torpeedopaatide hävitaja vöörtäävi. Ning tal polnud üldse kulme, mis oleks pidanud tema kohta midagi ütleva, aga ta naeratas sõbralikult ja kutsus meid oma askeldavat kuningriiki lähemalt vaatama. Minu uudishimulik pilk jõudis märgata pabereid täis kuhjatud kirjutuslauda, igale poole jagus raamatuid ja kaugemal võis näha mingeid laboratooriumiseadmeid.

„Doktor Maxwell pole veel töövestlusel käinud," lausus proua De Winter justkui hoiataval toonil.

„Ah soo, nojah, selge," kohmas mees ja lasi mu küünarnuki lahti. „Noh, see siin on see, mida ma pean praktiliseks ajalooks. Milles on Kreeka tule saladus? Meie teame. Kuidas juhiti Rooma sõjavankrit? Meie ehitame teile selle valmis ja

võite ise välja uurida. Kui kaugele sai heitemasinaga heita? Kui kaugele saab lennutada koolnud lehma? Kui kaua kulub aega, et kellegi aju nina kaudu välja urgitseda? Kui teil tekib mistahes seda sorti küsimus, siis tulge minu juurde ja meie leiame teile vastuse! Just seda me teemegi!”

Üks tema hoogsalt vehkivatest kätest tabas mensuuri mingi sogase ollusega, mis võis olla palsameerimisvedelik, elueliksiir või Sokratesele pakutud mürk, ja tõukas selle tööpingilt põrandale, kus see purunes. Kõik astusid sammu tagasi. Vedelik hakkas mulle ajama, susisema ja jäi mulje, et see söövitab end põrandast läbi. Märkasin palju teisigi samasuguseid laike.

„Heldeke! Jamie! Jamie! Jamie, ole hea ja lippa alumisele korrusele. Tervita doktor Dowsonit ja ütle, et see tuleb nüüd jälle läbi lae alla!”

Noormees noogutas armastusväärset, tõusis oma töölaua tagant ja asus otsima endale teed pooleliolevate mudelite, mulle tundmatute masinate, kõikuvate raamatuvirnade ja täissoditud valgete kirjutustahvlite vahelt. Minust möödudes ta naeratas. Õigupoolest jätsid nad kõik väga sõbraliku mulje. Ainus veidi imelik asjaolu oli, et proua De Winter hoiatas enne iga tutvustamist, et ma pole veel käinud töövestlusel. Kõik naeratasid ja surusid kätt, aga mitte kusagil ei pääsenud ma pärast seda ukسلävest kaugemale.

Kohtusin proua Mackiga, kes juhatas vägesid köögis. Süüa, teavitas ta mind, saab kakskümmend neli tundi päevas. Püüdsin aru saada, miks ühes ajalugu uurivas asutuses peab see just nii olema, aga tulutult. Mitte et see uudis poleks mulle meeldinud. Ma võin vabalt süüa kakskümmend neli tundi päevas, pole probleemi.

Kõrval asuvad baar ja puhkeruum olid peaaegu sama suured kui söögisaal, mis näitas huvitavat arusaama

prioriteetidest. Sisustus, iseäranis baari oma, oli suurest kasutuskooormusest ja rahapuudusest üsna räämas.

Armusin raamatukogusse, mis koos halliga moodustas ilmselt kogu hoone südame. Kõrge lae tõttu jäi sellest ruumikas mulje ja tohutu kamin lisas õdusust. Igale poole oli paigutatud mugavaid tugitoole ja ühe seina kõrgetest akendest hoovas sisse päikesevalgust. Peale orvades leiduvate raamatute olid seal ka kõiksugused elektroonilised infootsinguvahendid, lugemiskohad ja andmetabelid ning läbi võlvkäigu avanes vaade suurele arhiivile.

„Nimetage ainult ja meie tõmbame selle kusagilt välja,“ teatas raamatukoguhoidja ja arhivaar doktor Dowson, kes kandis mingit sorti süüdvestrit. „Vähemalt niikaua, kuni see vana jobu seal üleval pole meid vastu taevast lennutanud. Kas teate, et vahel oleme sunnitud lausa kiivreid kandma? Seletan kogu aeg Edwardile, et kui tahame üldse ellu jääda, tuleb ta kogu oma hullude kambaga majutada Hawkingi teise otsa!“

„Doktor Maxwell pole veel töövestlusel käinud,“ sekkus proua De Winter ja raamatukoguhoidja hakkas midagi pobi-sema. Ladina keeles. Uurisin uudishimulikult lage, mis oli tõepoolest laiguline ja määrdunud, aga vähemalt ei tundunud miski selle nähtavasti ajaloolise hoone laest läbi tungivat.

„Kas teile siis ei räägitudki?“ nõudis raamatukoguhoidja. „Möödunud aastal püüdis tema uurimismeeskond taastada Balaklava lahingus kasutatud Vene suurtükke, aga nad arvestasid laskekaugust valesti ja purustasid kellatorni.“

„Ei,“ ütlesin mina, vastates arvatavasti retoorilisele küsimusele. „Kahjuks olin sellest tõesti teadmatuses.“

Mind juhatati kindlakäeliselt edasi.

Peatusime ühte pikka koridori avaneva sissepääsu juures, mis näis viivat eraldiseisvasse, ülikoolilinnaku moodsamasse osasse. „Mis seal on?“

„Seal angaaris on meie tehnilised seadmed ja varustus. Praegu pole aega neid vaadata, peame minema doktor Bairstow' kabinetti.”

Minu mõtted olid veel Krimmi sõja ja Balaklava lahingu katastroofi juures, kui sain aru, et keegi räägib minuga. Rääkija oli keskmist kasvu, tumedate juuste ja muidu tavalise näoga mees, aga selle näo tegid tähelepanuväärseks säravad ja heledad sinakashallid silmad. Mehel oli seljas oranž spordidress.

„Palun väga vabandust,” kohmasin. „Jäin Krimmi sõjast mõtlema.”

Mees naeratas. „Paistab, et sobite siia hästi.”

„Šeff, see ongi doktor Maxwell.”

„Ma ei ole veel töövestlusel käinud,” ütlesin, soovides anda märku, et olen olnud tähelepanelik.

Mehe üks suunurk võpatas kergelt.

„Doktor Maxwell, saage tuttavaks, meie tehnilise sektori juhataja Leon Farrell.”

Sirutasin käe. „Väga meeldiv teiega tutvuda, härra Farrell!”

„Enamasti öeldakse mulle „šeff”, doktor.” Ta sirutas aeglaselt käe ja ma surusin seda. Käsi oli soe, kuiv ja mõhnaline. Tööinimese käed.

„Tere tulemast Saint Mary instituuti!”

Proua De Winter koputas käekellale. „Doktor Bairstow ootab.”

Niisiis see oligi doktor Edward Bairstow. Kui sisenesin, seisis ta seljaga akna poole. Nägin pikka kondist meest, kelle pead ümbritsev hall juuksepärg meenutas mulle sulekraed raisakotka kaela ümber. Kaugemal istus, märkmik ees, hästi õmmeldud kostüümis hirmuäratava ilmega naine. Naine

jättis elegantse ja väerika, ent kriitilise suhtumisega inimese mulje. Doktor Bairstow toetus raskelt kepile ja sirutas käe, mis oli sama külm kui minul endal.

„Doktor Maxwell, tere tulemast! Tänan, et tulite.“ Mehe rahulik ja selge hää l kõlas äärmiselt autoriteetselt. Ilmselgelt polnud ta inimene, kes peab häält tõstma, et tähelepanu kõita. Tema terava pilguga silmad uurisid mind hindavalt. Tehtud järeldusi need ei reetnud. Ma ei oska harilikult ülemusi kuigi hästi hinnata, aga siin oli tegu kindlasti juhtumiga, kus tuleb olla ettevaatlik.

„Tänan kutse eest, doktor Bairstow.“

„Saage tuttavaks minu abi proua Partridge'iga. Vahest istume?“

Seadsime end istuma ja jutt võis alata. Esimese tunni rääkisime minust. Mulle jäi mulje, et teadaolevate lähisugulaste ja lähisuhete puudumine on pigem plusspunkt. Bairstow oli juba teadlik minu hariduse üksikasjadest, seega rääkisime tükk aega minu tööst pärast ülikooli arheoloogi ja antropoloogina ning saadud kogemustest ja reisidest. Direktorile pakkus iseäranis huvi, mida ma arvan elust teistes maades ja teistes kultuurides. Kui kerge on mul omandada keeli ja teha end arusaadavaks? Kas olen end kunagi tundnud teistes kogukondades üksildasena? Kuidas ma hakkama olen saanud? Kui kiiresti ma keskkonda sulandun?

„Miks te valisite ajaloo, doktor Maxwell? Kui pidada silmas kõiki põnevaid saavutusi kosmoseprogrammides viimase kümne aasta jooksul ja viimasesse järku jõudnud Marsi-projekti, siis mis on sundinud teid vaatama tagasi ja mitte edasi?“

Tegin pausi, et mõtteid korrastada ja reastada. Olin üheksa-aastane. Need jõulud ei olnud meeldivad. Istusin riidekapis. Istumise alla jäi midagi võõrastavat. Nihelesin

natuke ja sain kätte väikese raamatu – „Henry V ja Agincourti lahing“. Lugesin ja lugesin seda raamatut, kuni see peaaegu ära lagunes. Ma ei saanudki kunagi teada, kust see välja ilmus. Aga just see väike raamat äratas minu huvi ajaloo vastu. See oli mul praegugi alles: ainus asi, mille olin lapsepõlve ajast säilitanud. Ajalugu avas ukSED teistsugustesse maailmadesse ja teistsugustesse aegadesse ning sellest sai minu pääsemine ja kirk. Mul pole kunagi olnud tahtmist oma minevikust rääkida ning nii vastasin vaid kolme mitte-midagiütleva lausega.

Edasi rääkisime Saint Mary instituudist. Doktor Bairstow kirjeldas suurt, elujõulist ja ebatraditsioonilist asutust. See hakkas mind üha rohkem ja rohkem huvitama. Mingil hetkel, mida ma ei suutnud küll täpsemalt määratleda, hakkas mulle tunduma, et kuigi ta aina rääkis ja rääkis, jättis ta targu midagi olulist rääkimata. Suur linnak. Neil oli seal turvaosakond ja võimalus kahekümne nelja tunni jooksul süüa saada, igasugused masinad ja seadmed ning tehnikaosakond. Bairstow pidas hetkeks pausi, lehitses mingeid pabereid ja uuris, kas mul on küsimusi.

„On küll,“ laususin. „Mis on Hawking?“

Mees ei vastanud, vaid ajas end sirgu ja lauast pisut eemale ning heitis pilgu proua Partridge'ile. Too pani märkimiku käest ja lahkus toast. Jälgisin teda minemas ja pöörasin siis pilgu uuesti direktorile. Õhkkond oli muutunud.

Bairstow küsis: „Kust te Hawkingi kohta kuulsite?“

„Noh,“ venitasin, „muidugi pole see päris kõigi jaoks üldteada asi, aga ...“ ja jätsin lause pooleli. Mees uuris mind ja vaikus aina pikenes. „Tundub lihtsalt imelik, et ajaloo-uuringute keskuse angaar kannab kuulsa füüsiku nime.“

Vastust ei tulnud ikka veel, aga nüüd ei kavatsenud minagi enam midagi rohkem öelda. Vaikus mind ei hirmuta.

Erinevalt paljudest teistest pole mul kunagi olnud vajadust seda kuidagi täita. Tunnistasime tükk aega teineteist ja asi näis minevat juba huvitavaks, aga just sel hetkel tuli proua Partridge tagasi, käes kaust, mille ta asetask doktor Bairstow' ette. Mees avas selle ja laotas paberid enda ette lauale.

„Doktor Maxwell, ma ei tea, mida teile on räägitud, aga ehk räägite teie mulle, mida teate.”

Ta oli minu blufi läbi näinud.

„Absoluutselt mitte midagi,” tunnistasin. „Kuulsin lihtsalt seda nime mainitavat ja jäin selle üle mõtlema. Samuti imestan siinse nii suurearvulise personali üle. Miks on teil vaja turvamehi või tehnikuid? Ja miks peavad inimesed siin teadma, et ma pole veel käinud töövestlusel? Mis siin toimub?”

„Olen täiesti valmis seletama teile kõike, mida tahate teada, aga esmalt pean teid teavitama, et kui te ei kirjuta nendele paberitele alla, ei saa ma seda teha. Palun võtta teadmiseks, et need dokumendid on õiguslikult siduvad. Juriidiline žargoon võib olla segane, aga võite kindel olla, et kui iitsatate kunagi kasvõi ühe sõna sellest, mis ma teile nüüd räägin, siis saadate järgmised viisteist aastat mööda asutuses, mille olemasolust ükski kodanikuõiguste kaitse organisatsioon pole kuulnudki. Palun mõne hetke väga hoolikalt järele mõelda, enne kui jätkame.”

Hoolikalt järelemõtlemine on tegevus, mille jätan teistele. „Kas teil kirjutusvahendit leidub?” Abivalmis proua Partridge ulatas mulle kohe ühe, millega andsin allkirja ja tegin nimetähti tohutule hulgale dokumentidele. Proua võttis minult pastaka tagasi, justkui tõmmates sellega meie suhtlusele joone alla.

„Ja nüüd,” sõnas mees, „joo me teed.”

Selleks ajaks oli pärastlõunast saanud varane õhtutund. Töövestluseks oli kulunud tunduvalt rohkem aega, kui

olnuks vaja inimest lihtsale uurimistöole võttes. Ilmselt polnud tegu lihtsa uurimistööga. Tekkis mingi eelaimus. Ees ootas midagi põnevat.

Direktor kõhatas hääle puhtaks. „Kuna teil polnud tahtmist ise oma nina igale poole toppida, siis teeme nüüd uue ringkäigu.”

„Ja see on uus töövestlus?”

Ta naeratas ja hakkas teed segama.

„Kas teil pole kunagi tulnud mõtet, kui palju parem oleks arheoloogiliste andmete, kahtlase väärtusega allikate ja – olgem ausad – oletuste asemel minna tagasi mistahes ajaloolise sündmuse juurde ja olla ise selle tunnistaja? Et oleks võimalik autoriteetselt öelda: „Jah, printsess oli Richardi valitsemisaja lõpus veel Toweris elus. Ma tean seda, sest nägin mõlemat oma silmaga.””

„Jah,” nõustusin, „on ikka, ehkki kohe tuleb meelde nii mõnigi näide, kus niisugune asi poleks just kuigi soovitatav.”

Ta heitis mulle terava pilgu.

„Nagu näiteks?”

„Noh, võtame või ühe teatud lauda Petlemmas. Kujutage ette, et olete oma polaroidkaameraga saabunud just sinna, kõrtsmik aga lööb ukse lahti ja teatab: „Astuge sisse. Olete täna siin ainsad külalised ja kõrtsis on ruumi laialt!” See on ju nagu rebase viimine kanakuuti.”

„Liialdus. Aga sellegipoolest olete asjale päris õigesti pihta saanud.”

„Niisiis,” laususin teda hoolega silmas pidades, „võib-olla on siiski päris hea, et niisugust asja nagu ajaränd pole olemas.”

Direktor kergitas pisut kulmu.

„Või kui olla täpsem, siis avalikkuse juurdepääsu ajarrännule.”

„Täpselt. Ehkki väljend „ajaränd“ on vägagi ulmekirjan-
duse vallast. Meie sellega ei tegele. Meie Saint Mary ins-
tituudis uurime tähtsaid ajaloolisi sündmusi nende kaasajas.”

Niisuguses sõnastuses oli sellel kõigel muidugi oma mõte
sees.

„Öelge, doktor Maxwell, kui kogu ajalugu oleks oma täies
hiilguses teie ees, kuhu te sooviksite minna? Mida tahaksite
oma silmaga näha?”

„Trooja sõda,” kuulutasin kohemaid, nii et sõnade vahe kippus
kaduma. „Või spartalasi Termopüülides. Või kuningas Henryt
Agincourtis. Või Stonehenge’i. Või püramiidide ehitamist.
Või Persepolist enne selle mahapõletamist. Või Hannibali
minemas elevantidega üle Alpide. Või minna Uri ja leida
Aabraham, paljude rahvaste isa.” Pidasin vahet, et hinge
tõmmata. „Võin teile esitada oma soovide täieliku loetelu.”

Direktor naeratas napilt. „Võib-olla ükskord palungi selle
esitada.”

Ta pani tassi käest. Tagantjärele näen, kuidas ta tüüris
vestlust, lõi minust kokkuvõtliku pildi, ammutas piisk-
haaval infot ja jälgis minu reaktsioone. Ilmselt tegin mõn-
dagi õigesti, sest ta sõnas: „Lihtsalt huvi pärast, kui teile
pakutaks võimalust mõnda nimetatud huvitavat sündmust
näha, kas võtaksite pakkumise vastu?”

„Jah.”

„Lihtsalt niisama? Nii mõnigi peab vajalikuks uurida
turvalise tagasituleku võimalusi. Mõni hakkab naerma.
Mõni on umbusklik.”

„Ei,” ütlesin pikkamisi. „Mina ei ole umbusklik. Pean
seda täiesti võimalikuks. Lihtsalt ma ei teadnud, et see on
juba praegu võimalik.”

Ta naeratas, aga ei öelnud midagi, ja nii põrutasin ise
edasi: „Mis juhtub, kui ei saa tagasi?”

Ta heitis mulle kaastundliku pilgu. „Tegelikult on see kõige väiksem probleem.“

„Ohoh?“

„Selleks vajalik tehnoloogia on olnud olemas juba mõnda aega. Suurim probleem on nüüd Ajalugu ise.“

Nojah, see tegi kõik selgeks. Aga kuna juba Lisa Simpson ütles: „On targem olla vait ja lasta ennast lolliks pidada, kui suu lahti teha ja kõik sellekohased kahtlused kõrvale heita,“ siis olin igaks juhuks vait.

„Mõtleme Ajaloost kui elavast organismist, millel on oma kaitsemehhanismid. Ajalugu ei luba millelgi muuta sündmusi, mis on juba aset leidnud. Kui Ajalugu arvab kasvõi hetkekski, et nii võib juhtuda, siis elimineerib ta kõhklemata selle ohtliku viiruse. Ehk ajaloolase, nagu meie teda nimetame. See on ju lihtne. Kas oleks raske lasta kümnetonnisel kivimürakal kukkuda Stonehenge'i ehitamist jälgiva ja potentsiaalselt ohtliku ajaloolase peale? Veel üks tass?“

„Jah, palun,“ ütlesin, imetledes tema külmaverelisust, aga olles samavõrd kindlalt otsustanud mitte lasta end üle trumbata.

„Niisiis,“ alustas ta mulle tassi ulatades, „lubage uuesti küsida. Oletame, et teile pakutakse võimalust külastada kuueteistkümnenda sajandi Londonit ja näha pealt näiteks Elizabeth I kroonimisrongkäiku – mitte mõnd lahingut ega verevalamist –, kas te ka siis tahaksite minna?“

„Jah.“

„Kas annate endale täiesti selgesti aru, et kõige selle eesmärk on ainult vaatlus ja dokumenteerimine? Igasugune sekkumine poleks üksnes äärmiselt rumal, vaid see on ka rangelt keelatud.“

„Kui mulle antaks mistahes niisugune võimalus, siis mõistaksin täiel määral selle nõude vajalikkust.“

„Palun öelge ausalt, doktor Maxwell, kas teie imetlusväärne rahu tuleneb sellest, et sügaval, väga sügaval sisimas peate mind hulluks ning sellest oleks nii tore juba täna õhtul pubis rääkida?”

„Tegelikult, doktor Bairstow, ongi nii, et sügaval, väga sügaval sisimas on mul tulemas sitaks äge pidu.”

Direktor puhkes naerma.

Proua Partridge'i kabinetis ootas kummaliste silmadega vaikne tõmmu mees, kellega olin trepil kohtunud.

„Jätan teid nüüd šefi hoole alla,” tähendas doktor Bairstow mõningaid pabereid ja andmekuupe kokku korjates. „Teil seisab ees huvitav õhtu, doktor Maxwell. Nautige seda.”

Väljusime ja läksime edasi mööda pikka koridori, mida olin ennist märganud. Oli kummaline tunne, nagu jõuaksin teise maailma. Piki üht seina paiknevad korrapäraste vahedega aknad heitsid põrandale päikeselaike ning me liikusime valguse käest pimedamasse, sooja käest külma kätte, ühest maailmast teise. Koridori lõpus oli koodlukuga uks.

Jõudsime suurde fuajee moodi ruumi, mille teises otsas oli jälle hulk suuri uksi.

„Plahvatuskindlad ukсед,” teatas mu saatja möödaminnes.

Muidugi, mida mina siis arvasin? Igas ajalooaringute keskuses peavad olema plahvatuskindlad ukсед. Minust paremal viis üles trepp ja selle kõrval oli suur – nagu haiglas – lift. „Sellega saab haiglakorpusse,” tähendas mees. Vasakul suundus üksikute siltideta ustega koridor kaugusse.

„Siiapoole,” sõnas mees. Kas ta üldse ütleb kunagi korraga rohkem kui kaks-kolm sõna?

Lai uks viis hiigelsuurde, vastukajavasse angaari meenutavasse ruumi. Kaugemal võis näha kaht klaasseintega eraldatud ruumi.

„Need on kontoriruumid. Üks IT-meestele,” viipas ta vasaku suunas. „Ja üks meile, tehnikutele.” Ta viipas paremale. Meie pea kohal piki üht külge kulges galerii, kus seisis reelingule toetudes kolm või neli sinistes dressides kuju. Näis, nagu ootaksid nad midagi.

„Ajaloolased,” lausus mees minu pilku jälgides. „Neil on sinine riietus. Tehnikutel on oranž, IT-meestel must ja turvameestel roheline riietus. Number kolm peaks varsti tagasi jõudma. Nemad on vastuvõtjad.”

„Väga ... kena,” kohmasin.

Mees kortsutas kulmu. „See töö on ohtlik ja raske. Meil pole siin mingeid tugistruktuure. Peame ise üksteise eest hoolitsema, seepärast ongi siin vastuvõtjad, et neid toetada ja rahustada.”

„Rahustada millest?”

„Ükskõik millest, mis nendega ülesande täitmisel võis juhtuda.”

„Kust te teate, et midagi juhtus?”

Mees ohkas. „Nad on ajaloolased. Alati juhtub midagi.”

Angaari mõlemas servas seisis kaks rida mingeid postamente. Nende ümber oli hulk jämedaid musti kaableid, mille otsad kadusid hämaratesse orvadesse. Mõned postamendid olid tühjad, teistel olid mingid väikesed osmikuid meenutavad moodustised. Igaüks neist oli veidi erineva kuju või suurusega, aga kõik nägid välja nagu väikesed luitunud ja lameda katusega ning akendeta hooned, mida võinuks eluasemeks pidada ükskõik kus, Mesopotaamias asunud Urist kuni nüüdisaja linlase aiamaani. Toeta kipakas omavalmistatud redel vastu selle seina ja mõni katkine vankriratas ukse juurde ning pane paar kana sinna juurde nokkima ja keegi ei panekski neid tähele.

„Ja mis need on?” küsisin sinnapoole osutades.

Mees naeratas esimest korda. „Need on meie operatiivbaasid. Me kutsume neid kookoniteks. Ülesannet täites elavad ja töötavad ajaloolased just seal. Need on number üks ja kaks,” osutas ta käega. „Kasutame neid harilikult simulaatoritena ja väljaõppeks, sest nad on väikesed ja kõige aluseks. Kookon number kolm peaks nüüd iga hetk tagasi jõudma. Kookon number viis valmistub teele asuma. Kookon number kuus on väljas. Number kaheksa on samuti väljas.”

„Kus on number neli ja seitse?”

Mees sõnas vaikselt: „Läksid kaduma.” Tekkinud vaikuses võisin peaaegu kuulda, kuidas tolmutõmbemed tantsivad päikesekiirtes.

„Kui ütlesite, et läksid kaduma, siis kas pidasite silmas, et ei tea, kus nad on, või seda, et nad mingil põhjusel enam kunagi tagasi ei tule?”

„Emba-kumba. Või mõlemat. Neli läks kaheteistkümnenda sajandi Jeruusalemma dokumenteerima ristisõdu. Nad ei andnud endast kordagi märku ja sellele järgnenud päästeüritused ebaõnnestusid. Number seitse läks varase Rooma aja Britanniassa Saint Albansisse ja nendest ei ole me ka leidnud märkigi.”

„Aga otsisite?”

„No muidugi, nädalate kaupa. Me ei jäta omi kunagi hätta. Aga me ei leidnud neid ega nende kookoneid.”

„Kui palju inimesi olete kaotanud?”

„Nende kahe juhtumiga kokku viis ajaloolast. Nende nimed on tahvlil kabelis.” Mees märkas minu hämmeldunud ilmet. „Nad on autahvlil, kuhu kantakse nende nimed, kes ei tule tagasi või kes saavad surma või mõlemat. Meil on suur väljalangevus. Kas doktor Bairstow ei maininud seda?”

„Ta ...“ kavatsesin küsida, kui suur, aga numbriga kolm tähistatud postamendil hakkas tuluke vilkuma. Otsekui mitte kusagilt ilmusid oranžides riietes kujud, kes vedasid igasuguseid juhtmeid, kaableid ja vajalikke tööriistu. Ning täiesti vaikselt, ilma igasuguse sekeldamise või pasuna-koorita materialiseerus kookon number kolm oma postamendile.

Ei midagi enam.

Pöörasin pilgu šefi poole. „Kas ...“

„Meie sinna sisse ei lähe. Nemad tulevad välja.“

„Miks nii?“

„Neid on vaja desinfitseerida. Teate küll, katkust, rõugetest, koolerast ja muust niisugusest. Me ei tohi sisse minna, kuni seda pole tehtud.“

„Aga mis siis, kui nad on viga saanud?“

Samal hetkel avanes uks ja üks hääl hüüdis: „Arsti!“

Oranžide tehnikute vägi vajus kahele poole nagu Punane meri ning kaks arsti tulid kiiresti läbi angaari ja kadusid kookonisse.

„Mis toimub? Kes seal on? Kus nad olid?“

„Need peaksid olema Lower ja Baverstock, tulevad tagasi 20. sajandi alguse Hiinast bokserite ülestõusu ajal. Nad vajavad nähtavasti arstiabi, aga asi pole tõsine.“

„Kust te seda teate?“

„Kui oled näinud nii palju tagasitulekuid kui meie, siis tunnend kohe ära. Nendega on kõik korras.“

Seisime mõlemad vaikides ja jälgisime ust, kuni viimaks lonkis sealt välja kaks idamaiselt riietatud inimest, mees ja naine. Ühel oli side silmal ja teisel käsi kaela seotud. Mõlemad vaatasid üles galerii poole ja lehvitasid. Sinised kujud lehvitasid vastu ja hüüdsid midagi. Tulnukad koos arstidega eemaldusid. Oranžid tehnikud kogunesid kookoni juurde.

„Kas tahate lähemalt vaadata?”

„Jaa, palun!”

Lähemalt tundus kookon veelgi isikupäratum ja mitte-midagiütlevam kui angaari teisest otsast vaadates.

„Uks,” sõnas šeff ning pealtnäha päevinäinud ja pealtnäha puidust uks avanes helitult. Võrreldes hiigelsuure angaariga tundus kookoni sisemus väike ja kitsas.

„Tualett ja duširuum on siin,” osutas ta eraldatud nurka. „Siin on juhtpult.” Suure, seina külge monteeritud ekraani all oli arusaamatute kirjade, vilkuvate tulukeste, mõõdikute ja lülititega konsool. Väliskaamerad näitasid nüüd ainult angaari sisevaateid. Juhtpuldi ees oli põranda külge kinnitatud kaks kulunud välimuse ja üsna ebamugava moega pöördtooli.

„Arvutiga saab töötada käsitsi või ka häälega, kui soovid kellegagi rääkida. Ümberringi seintel on laekad ülesande täitmiseks vajalike seadmetega. Magamisasemed saab vajadusel välja tõmmata. Selles kookonis saab üsna mugavalt magada kolm inimest, hädapärast ka neli.”

Hulk kaableid kulges mööda seinu üles ja kadus plaaditud lakke.

Keset seda mõnevõrra päevinäinud, aga kahtlemata tipp-tehnoloogilist segadikku nägin oma hämmastuseks ühel riitul suure esmaabikapi all väikest teekannu ja kõrvuti kaht kruusi.

„Just,” tähendas šeff resigneerunult. „Näita mulle teekannu ja ma näitan teile vähemalt kaht selle juurde kuuluvat ajaloolast.”

Kitsukest ruumi täitis inimestest, kapsastest, kemikaalidest, elektriseadmetest ja märjast vaibast tekkinud kolkunud lõhn, millele lisas oma osa tualetist lähtuv panus. Nagu selgus, lõhnavat kõik kookonid niiviisi ja ajaloolased heitvat

nalja, et tehnikud võtavad kõigepealt lõhna ja ehitavad siis kookonid selle ümber.

„Kuidas see töötab?”

Mees kostitas mind üksnes pilguga. Nojah, rumal küsimus.

„Mis edasi?”

„Kas on veel midagi, mida tahaksite näha?”

„Jaa, kõike.”

Niisiis tehtigi mulle teine ringkäik. Käisime turvaosakonnas, kus rohelistes riietuses inimesed kontrollisid relvi ja seadmeid, jõllitasid monitore, jõid teed, jooksid ringi ja karjusid üksteise peale.

„Kas teil on mingi probleem?” uurisin.

„Oh ei. Küllap oleme lihtsalt üks lärmakas punkt. Loodetavasti ei lootnud te eest leida pidulikke loengusaale.”

Sain tuttavaks major Guthrie, pika tumeblondide juustega mehega, kes meisterdas midagi. Ta katkestas töö ja vaatas mulle otsa.

„Kas oskate lasta? Kas olete kunagi tulistanud? Kas oskate ratsutada? Kas oskate ujuda? Missugune on teie keheline vorm?”

„Ei. Ei. Ei. Jah. Seda pole ollagi.”

Ta pidas pausi ja mõötis mind pilguga ülalt alla. „Kas suudate inimese tappa?”

Mõötisin teda pilguga ülalt alla. „Lõpuks ikka.”

Mees naeratas tõrksalt ja sirutas käe. „Guthrie.”

„Maxwell.”

„Tere tulemast!”

„Täna.”

„Hakkan teie edusamme suure huviga jälgima.”

See ei kõlanud just kõige paremini.

Nii lõpetasime ringkäigu, mis oli vägagi meeldiv, kui jätta kõrvale kummalised kõrbemisjäljed murul ning sinised luigid. Vaevalt jõudsin suu avada, et esitada küsimust, kui teisel korrusel kärgatas väiksemat sorti plahvatus ja aknaklaasid hakkasid klirisema.

„Pidage,“ teatas šeff Farrell. „Ma olen sel nädalal korrapidaja ja pean jälgima, kas tulekahjuhäire käivitub.“

Ei käivitunud.

„See on ju hea, eks?“ küsisin.

Mees ohkas. „Ei ole, see tähendab seda, et patareid on jälle välja võetud.“

See koht oli tõesti nagu minu jaoks loodud.